

VEZEKLÉS.

HA A KÖZÉPKORBAN történik, vagy ma, egyre megy, ember, élet, halál egyforma most és akkor. — Az utcán egy asszony szalad hangos jajjal. Barnára aszott, mezítelen lába bele-bele akad szoknyája rongyaiba, megbotlik, azután megy odébb.

— Jaj, fiam, jaj, fiam! — tör ki ajkán átokkal vegyest.

Már a templom előtt halad, futva jött az alvégről, el-el fül, már nem bírja, azután csak hajtja a kétségbeesés, az indulat. A parochia előtt megtorpan, a pap áll eléje. Eszelősen néz fel rá, azután fenyegetően emeli fel száraz, öreg karját.

— Megölték! Megölték a fiamat! A gyerekeket megölték!

A pap kérdezi, de nem tud többet mondani, — nem is tud többet, — csak ezt ismétli.

Fiatal asszony jön utána, a feleség, gyermekkel a karján, másikkal a kezén fogva, halkán sír, ő sem tud sokkal többet. A szőlőtelep vincellére bekopogott hozzájuk a hírrel és otthagya őket. Majd hazahozzák. Addig nem szabad odamenni, míg a törvény emberei meg nem nézik. Most kimentek. Az öreg asszony szeme üvegesen bámul a semmibe, ősz hajának egy tincse arcába lóg, kendője hátra csúszott, kopott, agyonhordott reklíjéből kiáll a könnyöke.

— Beszélj, Veron, hogy történt? Ki ölte meg? — kérdezte a pap nagy komolyan.

— Nem tudom, nem tudok semmit, — felelt az asszony szeliden könnyezve. Csak az öreg jajveszékelése veri fel az utcát és a gyerekek sírása.

Szabó József két hét óta kint dolgozott a szőlőtelep borházában. Beton kádakba öntötték a szőlőt, sok száz akónyi állt ott már leszüretelve, mustként. A törést elvégezték, a munkások a másik völgybe mentek szüretelni, ő egyedül maradt felügyelni, a vincellér otthagya neki a puskáját, oda volt támasztva az ajtóhoz.

Dél felé valaki belökte az ajtót.

— Adj egy ital mustot, úgy kiszáradt a szám, majd leszakad a nyeldekklöm.

József hátra sem fordult.

— Nem adok.

— Te, adjál, elgebedek a szomjúságtól.

— Nem adok és József nekivetette a hátát a hordónak.

— Ne bolondozz, egy pohárral...

— Nem, no . . .

A sok száz akóból egy pohárral a gyerekkori pajtásnak, a szomszédnak . . . Józsit feltüzelte a követelés és még jobban a borgöz.

— Én pedig nem mék innen, míg nem adsz.

Gábor nevetett rajta jóízűn, mint valami tréfán. A másik csak a fejét rázta. A legény szeme megakadt a puskán.

— Lelülek, ha nem adsz — és kacagott hozzá jószívvel.

— Tedd le, — zördült rá a másik.

A legény felkapta bolondozva, nevetve a fegyvert. Egy dördülés és Szabó József végig terült a földön.

A legény nem értette mi történt. Állt, magaelé meredt, csak a kacagás fagyott meg az ajkán és várta, hogy a másik kezdi rá. De a pincében halálos csend volt. Társa nem mozdult. Nézte kezében a fegyvert, melyet nem sütött el és mégis . . . És most mi lesz? És ő most? . . .

Azután emberek jöttek és neki szólni sem kellett, látták, mi történt, nem is kérdezték. Mielőtt elindult vissza, a faluba, csak azt mondta :

— Megyek, jelentkezem.

Ment és az út olyan rövid volt neki. A csendőrségen nem volt otthon az örs, a községházán ilyenkor nincs senki. Az út kezdett hosszú lenni. A parochia kapuja csukva volt. Elment mellette, azután visszafordult. Nehezen nyílt, megküzdött vele. Az ambituson megállt, azután bekopogott. A pap írt valamit az asztalon s azzal fogadta :

— Vártalak.

Még fiatal ember volt, de arcán valami keserű, öreg vonás rancosodott, kopott reverendája a földet söpörte, ujjain tintafoltok. Egész lénye diszharmonia. Csak a szemében égett valami mély láng, a rajongó, vagy a vágyakozó lángja.

— Én nem akartam, — tördelte a legény, — én bolondságból fogtam rá a puskát . . . egy pohár bort kértem, nem adott . . . szomjas voltam . . . volt ott kétszáz akó is . . . és mégse. Azután tréfából, hogy nevéssen ő is . . . és egyszerre leesett. Jóska, szoltam hozzá, Jóska ! nem felelt. Nem mertem hozzányulni . . . Jóska, mondok, ne bolondozz, de csak nem felelt.

— A pap arca kemény lett.

— És most a felesége özvegy, a gyerekei árvák.

— Én nem akartam . . . nem akartam, úgy sült el, hogy . . . nem tudom . . .

— Az anyját nincs aki eltartsa, — folytatta a pap.

A legény állt szótlanul, a pap az írások közt keresgélt, de nem nézett oda, valahová messze, önmagába és onnan merített.

— Én jelentkezem a törvényen . . . tudom bezárnak . . .

— Ez nem elég, — szolt a pap, homlokán végig simítva, mintha a gondolatát akarná onnan kitörülni.

— Mit tegyek még? A legény hangja tompa volt, mint a törött hangszeré.

- Vedd el az asszonyt.
- Én? — A legény hátratántorodott.
- Neveld fel a gyerekeit, tartsd el az öreg anyját.
- Jézusnak szent lelke, — nyögte a legény.
- Vezekelj.

A két férfi szemben állt egymással, leszegett fejjel. A pap, a rákényszerített pálya súlyától roskadozó, az önmagával meghasonlott, lelki viharoktól tépett, lobogó szenvedélyektől mardosott, a magaszabta vezeklésektől megtört, maga előtt látta fonák életét, elmenekülését a bűntől, amit annak tartott, vére lázongását, éjszakai bolyongásait, sötét kocsmákba való betévedéseit, hol borban keresett enyhülést, lent a gátőrnél, csavargók közt ülve, kik fel nem ismerik. Látta magát hajnalban, mámorosan hazafelé menni, mikor a harangszóra nem mert a templomba betérni. Előtte volt keserű megbánása, vezeklése a hideg kövön, magát vádolása, lemondása mindenről, ami jólét, vagy kényelem. Szétoztott javai a szegények közt, kik rászorultak, vagy meg sem érdemelték és visszaéltek vele. Anyja, testvére, amint elébe álltak összetett kézzel kérve, tartson meg annyit, hogy megélhessenek, hogy ne éhezzenek, de ő a nélkülözésükkel is önmagát büntette. És még mindig azt találta, nem tesz eleget, még jobban bűnhődnie kellene, még többet adnia . . . még . . . még . . .

És a másik, ki előtt a boldogság állt a mosolygós szemű leány oldalán, kivel két év óta vártak egymásra, a kis házban ott, kint a potyáson, a földtelenek között, melynek minden szögét a két keze munkájával szerezte meg. És most egyszerre elvágta tőle valami . . . amit nem akart . . . amiről nem tehet . . . És mi lesz Julissal, aki szolgáltni van a városban, hogy nyoszolyát, sublódót vehessen? Mi lesz vele?

— Vezekelj, — szólt tompán a pap és elfordult a legénytől.

Gábor kitántorgott az ajtón, ki az útra, a csendőrségre.

Négy hónap mulva meghozták az ítéletet. Háromévi börtön. Így szólt volna a középkorban, ha csuklyás, álarcos vésztorvényszék hozza, vagy ma, a mostani bíróság.

Nem láthatnak a lelkekbe.

* * *

Két év mulva, egy esős, májusi este, a kegyelemmel kiengedett rab bekopogtatott kis háza ajtaján. Már beszélte valaki, hogy a Szabó József családja lakja, mert kitétték a lakásukból, de bizonyosat nem tudott.

Megállt a küszöbön. Ijedt sikoltás fogadta, az ágy felől, hol a szélütött öregasszony feküdt, rekedt káromkodás. A két nagyobb gyerek szepegve bujt össze, a legkisebb sírni kezdett, az asszony kezében megállt a kés, amint a kenyeret akarta vágni. Valami nehéz szag ült a szobában, nehezebb, mint a fogházban, a székeken piszkos rongyok, amit az asszony mosni akart. A víz ott melegedett a tűzhelyen, meleg párát terjesztve.

— Ne ijedj meg tőlem, — szólt a legény, — én nem bántalak.

— Nem is, — felelt halkán az asszony.

A férfi állva maradt.

— Egyék valamit, — szólt egy idő múlva Veron és kenyeret, szalonnát tett eléje.

Akkor is, három napja azt evett a répaszedésnél, mikor az a nagy szomjúság rájött és a kútra menve betért a borházba. De azért csak evett és a vízből is nagyot húzott utána.

A gyerekek is lassan közelébb jöttek, nekik is kenyér kellett. Az ágyból, a dunna alul szidalom hallatszott.

— Hát eztán, hogy lesz? — kérdezte félénken az asszony, miután a gyerekek sok nyüögösködés után megelégedtek.

— Hát . . . — a legény nem tudta mit feleljen, elszokott a beszéd-től. — Hát . . . meg leszek én kint is, ti maradjatok.

Nem volt több mit mondaniuk egymásnak. Gábor vette a pokrócát és leterítette az udvaron. Az ég már csillagos volt és nagy, békés csend. A nyári eső szaga még édesen csapott feléje. Hanyatt feküdt és felnézett, várta, hogy szemét lefogja az álom. De a bezártságához szokottat izgatta a nagy, szabad levegő és nem tudott aludni. Mi történjék vele? járt az eszében és mi történik a leánnyal, kivel szerették egymást? Kire mosolyog kék szeme? Nem tudnak róla semmit, elnyelte a nagy város. Szégyelte magát *azután*, hogy nem jött haza? Nem írt neki többé, igaz, ő sem írt neki. Minek is lett volna?

A papot is elhelyezték valahová a hegyek közé, szegény, nyomorúságos kis faluba, hol a nép is alig tud megélni, — talán büntetésből — hiszen nem látnak a lelkekbe. Talán ott is vádolja magát, mint esendő, bűnös ember és vezekel?

Lassan mégis lehúnyódott a legény szeme és azt álmodta, hogy a kis házban nem Veron lakik, de Julis várta őt.

Másnap munkába állt, csak este jött haza. Az asszony néha behívta vacsorázni, de látta, hogy olyankor a gyerekek éhesek maradtak és éretlenül ették a cseresznyét a Julissal ültetett fákról. Még később járt haza, Péter Pál után pedig, egyáltalán nem is. Távoli pusztára állt be aratni, mit keresett volna otthon? Csak mikor a részt hozták, munkája bérét, a sok tele, búzás zsákot, azt odavitette és berakatta a kamrába. Veron vágyva nézte, a kamra üres volt, az egy napról másnapra élő nincstelensége sötétedett benne. A gyerekek körülállták, mint valami csodát, amint a nehéz zsákokat egymásután lerakták a szekérről. — Búza, búza, hajtogatták. Az asszony kezében is megállt a munka.

— Öröltess belőle, — szólt a legény, amint a kocsis elment, aki hozta.

Az idő nyirkos volt, kint nem alhatott többé, az asszony a konyhát ajánlotta, a legény a tehénólat söpörte ki, majd ott csinál vackot magának. Akkor építette két év előtt, mikor már ki is nézte Julissal a szomszéd riskáját és a pénz is együtt volt rá . . . aztán . . .

Másnap Veron a malomba ment és amint hazahozta neki Kepes, a szomszéd, kocsiján a hófehér búzalisztet, odaszólt Gábornak, hogy csuszát főz estére, egyék velük. A legény rábólintott, a szomszéd még látta. Azután innen is, onnan is jöttek a szomszédok megnézni, hogy örült az új malom, milyen a Veron lisztje.

— Mennyi és milyen szép, — mondták és még sok minden egyebet.

Gábor amint este hazajött, az asszonyt kisírva találta. Megkérdezte, mi baja, erre még nagyobb sírásba fogott. Az ágyból egy kéz nyult ki fenyegetően és átkozódón.

— Mond mán, mi bajotok?

Az asszony még jobban sírt.

— Velem van bajod, szólj már! — kérdezte a legény.

— Nekem... Isten ments, hogy szavam vóna ellened... de a szomszédok... azt beszélik, hogy mi ketten... még az uram életében... és azért... azért...

Nem bírta tovább, ráborult az asztalra.

— Azt beszélik? — szólt tompán a férfi.

— Most mit tegyek... hová menjek? — kezdte eszelősen az asszony.

A gyerekek összebujtak a padkán, megrémültek az anyjuk sírásán. A legkisebbik szeme világított a félelemtől. Az öregasszony mondott valamit, de nem lehetett érteni. A lámpa sercegni kezdett, kint csendesen kopogott az eső.

A legény ott állt lehajtott fejjel, nézte az asszonyt, a gyerekeket, nem tudott mit szólni. Gondolkodott. Most magának kellett határozni. A föld, az egyetlen amivel mióta hazajött közösséget érzett, nem adhatott neki tanácsot.

Egyszerre mégis, halkán, hogy az asszony észre se vegye, kiment az ajtón, ki a házból. Az ólban felvette hátizsákját, pokrócát, amit a fogságból magával hozott és elindult az éjtszakába, az idegenbe, a hegyek közé — vezekelni.

Fáy Ilona.

ÁLOMHALÁSZ.

*Hálóm az évekbe dobom,
Rúdját húnyt szemmel tartom
És minden áldott alkonyon
Letérdelek a parton.*

*Lelkem naponta ott hever
Ölén a parthomoknak,
Pedig száraz már a meder,
S a halak mind halottak.*

Falu Tamás.